

# "Coming" Challenge

## פרשת בא תשפ"ד

/EXODUS

10 / 1-8

### PARASHAS BO

**H**ASHEM said to Moses, "Come to Pharaoh, for I have made his heart and the heart of his servants stubborn so that I can put these signs of Mine in his midst; <sup>2</sup> and so that you may relate in the ears of your son and your son's son that I made a mockery of Egypt and My signs that I placed among them — that you may know that I am HASHEM."

<sup>3</sup> Moses and Aaron came to Pharaoh and said to him, "So said HASHEM, God of the Hebrews: Until when will you refuse to be humbled before Me? Send out My people that they may serve Me! <sup>4</sup> For if you refuse to send forth My people, behold, tomorrow I shall bring a locust-swarm into your border. <sup>5</sup> It will cover the surface of the earth so that one will not be able to see the earth;

2a *Artscroll Chumash*  
**1. בא אל פרעה** — Come to Pharaoh. To warn him of the forthcoming plague (*Rashi*). Although Scripture does not mention locusts in this commandment to Moses, it is clear from what he told Pharaoh (v. 4) that he was sent to deliver a warning (*Ramban*).

Pharaoh's servants are mentioned in this context to imply that even at times when he was ready to yield, they firmed his resistance.

2b  
**לענה מקני** — To be humbled before Me. The key to repentance and righteousness is submissiveness before God. Because Pharaoh was haughty, he could not see the truth and would not bow to the Divine will. He paid the price for his arrogance by having his country devastated and his army drowned in the Sea of Reeds (*R' Bachya*).

דרש משה על התורה

שמות / בא 105

**A**t this point, the Torah relates that Hashem commanded Moses to go to Pharaoh once again, but it does not mention any instructions He gave concerning the next plague, that of locusts. For this we have only Moses' later statement to Pharaoh (vs. 3,4), and they said to him [Pharaoh], "So said HASHEM, God of the Hebrews . . . For if you refuse to send forth My people, behold, tomorrow I shall bring a locust-swarm into your border." Only from this verse do we know that Hashem must have commanded Moses concerning this plague at the same time.

➔ We must say then that the opening verses of this *parashah* are intended only to explain why Moses was told to return to Pharaoh yet another time. Indeed, Pharaoh could easily have let the Jews leave without any further ado when he said, after the plague of hail (9:27), *HASHEM is the Righteous One, and I and my people are the wicked ones*. Certainly his servants realized this, as they told him in exasperation (10:7), *Do you not yet know that Egypt is lost!*

Thus, Hashem felt a need to explain to Moses why he had to go to Pharaoh again; namely, *so that I can put these signs of Mine in his midst; and so that you may relate in the ears of your son and your son's son that I made a mockery of Egypt and My signs that I placed on them, and you shall know that I am HASHEM* (vs. 1,2). The first seven plagues did not suffice to ensure that this display of Hashem's power would be remembered forever, since such things can easily be forgotten over the course of time. For this, three additional plagues were necessary, and therefore Moses had to go to Pharaoh once again.

6

Rabbi Pinchas Friedman  
 Parshas Bo 5777  
 Translation by Dr. Baruch Fox

2 We will begin to shed some light on the subject by examining the first passuk of the parsha: "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה" — Hashem said to Moshe, "Come to Pharaoh." It deserves explaining why HKB"H addresses Moshe with the language: "בא" rather than: "לך אל פרעה" — "come" rather than "go." The Zohar hakadosh (Bo 34a) provides us with an explanation in the name of the divine Tanna, Rabbi Shimon bar Yochai. Moshe Rabeinu was overcome with a tremendous sense of fear when

קנה עבודת פרשת בא עבודה

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו וגוי. הקשו בזוה"ק (ח"ז לה) על זה, בא אל פרעה, לך אל פרעה מנעיאל ליה, וכמו שכתוב בפרשה דלעיל (ו טו) לך אל פרעה בנזק הנה יושא המינה.

גם בספר הק' נועם אלימלך (ד"ה ויאמר) מביא קושיא זו. והוסיף לדקדק עוד, מהו הנמינת טעם, כי אני הכבדתי את לבו, אדרבה מאחר שהכניד את לבו ראוי שלא ילך אליו, כי בזדאי לא ישמע לו.

טללי בא אורות קמה

התורה בו (רש"י)

4 תמחו המפרשים, מה ענין "בא אל פרעה" אל "כי אני הכבדתי את לבו" שמשמע ש"כי אני" היא נתינת טעם. ועוד יש להבין, מה שייך "התרה בני" אחרי שניטלה ממנו הבחירה והוא נועל לבו מן התשובה, ואם כן מה תועלת יש בהתראה, וכן הקשו כל המפרשים כי אחר שניטלה ממנו הבחירה שוב לא שייך לא עונש ולא שכר, ותירצו כי העונש הוא על סירובו בראשונה, כשעדיין היתה בידו הבחירה. אולם תמוה, שהרי ממשמעות פשוטת הפסוקים לא משמע כן.

6 instructed to approach Pharaoh, due the tremendous power of tumah that he possessed. This prompted HKB"H to say to him: "Come to Pharaoh." In other words, I am not instructing you to "go to Pharaoh" alone, but, rather to "come to Pharaoh" together with Me. I will go with you to subjugate Pharaoh's power of tumah Myself, as it states (Shemos 12, 12): "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל" — "אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה'" — "and I shall pass through the

land of Mitzrayim on this night, and I shall smite every firstborn in the land of Mitzrayim, from man to animal; and I will perform feats against all the gods of Mitzrayim. I am Hashem." The author of the Pesach Haggadah cites the following elucidation of this passuk from the Mechilta: "I and not a malach; I and not a seraph."

The sefer Ramatayim Tzofim explains in the name of the esteemed author of the Chiddushei HaRim, zy" a, the reason Moshe was so afraid to approach Pharaoh:

**It is well-known that it is extremely dangerous to draw near to reshaim, even in order to elevate them; so that they will not drag the tzaddik down with them, chas v'shalom. As the Ba'al Shem Tov, z"l, said: A person who cleans up mud, even with many utensils, it is impossible that he will not get dirty. . . This is why Moshe feared the magnitude of Pharaoh's tumah so much.**

It was for this reason that HKB"H said to Moshe: **בא אל פרהו**—come to Pharaoh. He promised to come with him and protect him. Furthermore, the blessed Almighty indicated that He would subdue Pharaoh's force of tumah Himself. This is similar to the message HKB"H conveyed to Yaakov Avinu when he descended to Mitzrayim (Bereishis 46, 3): **אל וירא** "אל וירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם, אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה"—do not fear going down to Mitzrayim, because I will make you a great nation there; I will go down with you to Mitzrayim and I will also take you out and elevate you.

### Moshe Feared the Last Three Makkos Corresponding to the First Three Midos

Notwithstanding, Rashby's explanation deserves further explanation. For, even prior to the plague of "arbeh" described in this week's parsha, Moshe had already subjected Pharaoh to the seven "makkos" described in last week's parsha, parshas Vaeira. So, why was he so apprehensive about approaching Pharaoh specifically at this juncture?

The great Rabbi Tzaddok HaKohen, zy" a, provides us with a wonderful explanation in Pri Tzaddik (Bo 2). We will elaborate on his profound insight; for it is relevant to each and every one of us. Rabbi Tzaddok begins by addressing the significance of the fact that HKB"H, Who gave us the Torah, chose to divide up the "makkos" that He visited upon Mitzrayim into two separate parshas. The account of the first seven plagues: **דם, צמרדי, כניס**, appears in parshas Vaeira; while the account of the last three plagues: **מכות בכורות, חושך, ארבה**—appears in parshas Bo. We must endeavor to understand why they were not all recorded in a single parsha.

Rabbi Tzaddok explains—based on a passage in the Zohar hakadosh (Bo 29a), the writings of the Arizal, and the commentary of Rabeinu Bachayei (Shemos 4, 19)—that HKB"H

visited ten "makkos" upon the Egyptians so as to subdue the ten forces of tumah that oppose the ten forces of kedushah. This relates to the teaching in the Mishnah (Avos 5, 1): **"בעשרה מאמרות"**—the universe was created with ten utterances. Our early sources explain that these utterances correspond to the ten sefiros, which are ten divine attributes. HKB"H revealed Himself and adorned Himself with these ten midos to create the world. They are known as: **כתר, חכמה, בינה, חסד, גבורה, תמורת, נצח, הוד, יסוד, מלכות**. The source for this concept is the Midrash (Bamidbar Rabbah 14, 11): **"כף אחת עשרה זהב, כנגד עשרה מאמרות"**—one gold ladle of ten corresponding to the ten utterances with which the world was created and corresponding to the ten sefiros.

### The Upper Three Represent the Mind the Lower Seven Represent the Midos

Now, it is explicitly written in the Torah (Bereishis 1, 27): **"וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצַלְמֵ אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ"**—so G-d created man in his image, in the image of G-d He created him. Just as HKB"H, so to speak, adorned Himself with these ten midos to create and manage the world that was created with ten utterances; so, too, did He create man in such a manner that he would embody these ten midos.

This concept is explained by the author of the Tanya in Likutei Amarim (Chapter 3). These ten divine attributes are divided into two distinct categories—the intellect and the midos. The first three: **כתר, חכמה, בינה**—are located in a person's head, in his brain and intellect; they enable him to use his wisdom and intuition to comprehend the Torah and the greatness of the Creator. By doing so, they influence the seven lower midos located in a person's heart: **מלכות, יסוד, הוד, נצח, תמורת, חסד, גבורה**. The latter arouse a person to love Hashem (חסד), fear and revere Hashem (גבורה), revel in the glory of Hashem (תמורת), defeat the yetzer hara (נצח), express gratitude to Hashem (הוד), connect with Hashem (יסוד), and accept Hashem as his King (מלכות).

Nevertheless, we are familiar with the dictum of the wisest of all men (Kohelet 7, 14): **"זֶה לַעֲוֹנוֹת זֶה עֵשָׂה הָאֱלֹהִים"**—the Almighty created the world with equal and opposite forces. So, just as there are ten midos representing kedushah—divided up into two categories; so, too, there are ten midos representing the forces of tumah, which counterbalance the forces of kedushah. They are also divided up into two categories—the intellect and the midos. The upper three attributes of tumah corrupt

the intellect of the upper three elements of kedushah; they interfere with a person's ability to comprehend the Torah and perceive the greatness of the Creator. Similarly, the lower seven attributes of tumah corrupt the lower seven midos of kedushah; rather than using them to love and fear Hashem, they influence a person to cherish and desire negative pursuits—G-d help us.

This then is the meaning of Rashby's explanation. HKB"H inserted Moshe into the first three elements of Pharaoh's tumah—the intellect in his head—with the aim of extracting the Neshamos of Yisrael that had succumbed to Pharaoh's misguided, deceptive ideologies. This was the cause of Moshe's fear and reluctance to confront Pharaoh. He understood that the power of the tumah of the first three midos far surpassed the tumah of the lower seven midos. After all, the seven midos in the heart emanate from the intellect in the head. This compelled HKB"H to promise Moshe: **"בא אל פרהו"**—that He would accompany him and subjugate Pharaoh. This concludes his wonderful explanation.

We have a very nice allusion to this concept. No matter what a person is doing, he should always have in mind that the letters of the word, **מעשה** (action; deed) are an acronym for: **מזרח שליט על הלב**—the brain reigns over the heart. Thus, the author of the Tanya states explicitly that the divine soul, the neshamah, resides in the human brain. From there, it illuminates the right side of the heart, enabling a person to prevail over the yetzer hara that resides in the left cavity of the heart.

### HKB"H Subjugated the Seven Midos in the Heart Prior to the Three Midos in the Brain

This now provides us with a more profound understanding of the continuation of the text at the beginning of parshas Bo. Of course, HKB"H anticipated Moshe's reticence and bewilderment. After all, HKB"H had already subjected Pharaoh

to the seven makkos chronicled in parshas Vaeira, which were designed to subjugate the seven midos of tumah in the heart. Having already subdued and prevailed over Pharaoh's and the Egyptians' hearts, what was the purpose of subjecting him to three more makkos—as alluded to by the word ב"א, possessing a numerical value of three?

Therefore, to allay Moshe's confusion, HKB"H informs him: \* "למען שיתי" —that the Egyptian hearts will not be subjugated fully by the first seven makkos; because it is necessary to also subjugate the first three midos associated with the intellect of tumah. To accomplish this feat, three more makkos are necessary. Only then will the ten midos of tumah be completely vanquished.

Then HKB"H adds: "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי" —as a consequence of the ten makkos and the subjugation of the ten midos of tumah, Yisrael will be able to utilize the ten midos of kedushah without interference. This will enable them to control their hearts with their brains: "וידעתם כי אני ה'" —their intellectual knowledge will win out over the yetzer located in their hearts.

So, we see that HKB"H first attacked the seven midos of the klipah in the heart; only then did He attack the three midos of the klipah in the brain. Thus, we learn a valuable lesson. For a Jew to have his neshamah—in his brain—reign over the yetzer hara in his heart, he must first sanctify and purify the heart. By removing its restraints and obstacles, the heart can then accept the reign and influence of the brain.

Let us provide an explanation based on our current discussion. The service of Hashem mirrors the blueprint established by HKB"H during "yetzias Mitzrayim." First He subjected Pharaoh to seven makkos designed to subjugate the seven midos of the klipah in the heart. Only afterwards did He subject him to the three final makkos designed to subjugate the brain of the klipah. Similarly, when serving Hashem, one must first sanctify the seven midos in the heart by means of the tefillin "shel yad," which is placed next to the heart; its purpose is to subjugate the desires and whims of our hearts to serve only Hashem. This is the purpose of wrapping the strap around the forearm seven times corresponding to the seven midos of kedushah.

Only then do we don the tefillin "shel rosh," in order to sanctify the first three midos of kedushah, located in the brain. Accordingly, the Ramak writes in Pardes Rimonim that the structure of the "shel rosh" reflects this association. The house of the "shel rosh" represents the splendor on the head, and hence corresponds to the element of "keser"—meaning crown. The right strap exiting the house of the tefillin corresponds to the element of "chochmah"; while the left strap exiting the house of the tefillin corresponds to the element of "binah."

Thus, the tefillin "shel yad" placed next to the heart, and which is wrapped around the arm seven times, serves the same function as the seven makkos visited upon Pharaoh; they were both designed to subjugate the seven midos of tumah residing in the heart. Likewise, the tefillin "shel rosh," configured to reflect the first three sefiros, serves the same function as the last three makkos; they both subjugate the "keser," "chochmah" and "binah" of the klipah in the head.

טהרת המדות היא לב הבעיות של החיים הרוחניים, וכל יסוד הרוחניות תלוי כמה טיהר האדם את מדותיו. עבודת תיקון וזיכור המדות היא תכלית בריאת האדם, כמאמר הנז' מבעל הנועם אלימלך: שהאדם לא נברא אלא לשבר טבעו ולזכך מידותיו. אכן רבה וארוכה הדרך להגיע לטהרה שלמה במדות, ודורשת חתייה מתמדת ועקבית עדי יגיע לשלימות, ולהשקיע כל כוחות גפשו בדרכי קנין טהרת המדות. והבא לעבוד עבודת קודש זו צריך בראש כל לידע שתי הקדמות יסודיות: (א) אי אפשר להגיע לדרגה הראוי בעבודת המדות, רק כאשר תקדם לזה ההכרה הברורה והבנת ערך המדות הטובות, שכן בהתאם לגודל הערך כך היא הגבולות להקריב קרבנות. אינו דומה המחפש וחותר להשיג דבר זול ופשוט, שאין אדם מוסר את גפשו על כך לבין המחפש אחרי פו ופנינים שמוכן אפילו למסור את גפשו כדי להשיגם.

(ב) כלל גדול בכל הענינים הרוחניים השייכים לעבודת ה', אשר לא כתפיסה הגשמית היא התפיסה הרוחנית. בענינים גשמיים וחומריים אדם אוהב לראות את פרי עמלו במוחש, וכשאינו רואה פרי עמלו, נחשב בעיניו שלא הצליח. ולא כן בעבודת השי"ת, עיקר התפקיד אינם התוצאות אלא עבודת עבודה, היגיעה והעבודה שמשקיע בעבודת זה הנח"ך שיש להקב"ה ממנו. משל לאיש חייל הלוחם בחזית במסירות גפש, אשר יתכן שיצליח להכות שוק על ירך את האויב, אך הוא עצמו נפצע או נפל חלל, ומקבל אות הצטיינות עבור זה שמילא את תפקידו בנאמנות. אותו דבר בלוחם מלחמת ה', אפי' יוצא מן המערכה פצוע, אך אם לחם בכל כוחותיו, הרי מילא תפקידו ועשה רצון בוראו, כי אנו עמלים ומקבלים שכר, השכר אינו לפי התישגים אלא לפי מה שעמלים. תפקידו של יהודי שיעבוד על עצמו לתקן מדותיו, ויצאה"ר רוצה להחלישו ולרפות ידיה, שמעמיד כנגדו כמה כבר עבד ולא הצליח, ולמה יחשוב שהפעם כן יצליח. כל המחשבות האלו מצד היצר הם, כי אין תפקיד האדם הצלחות רק העמל והיגיעה, והי טוב בעיניו יעשה. והוא כלל גדול בכל עניני תורה ומצוות, שאם האדם יודע את תפקידו הקדוש, יגיעה בעבודת ד', ואפי' נכשל מאה פעמים ואחד, שוב עומד בפני תפקידו הק', לא יפול רוחו לעולם, וגם כאשר אינו מצליח, על משמרתו יעמד בנאמנות ותקוה להשי"ת.

ימי זיכרון ד' תפילין י' ק"ך

השולח והשליח

בסוגיות השליחות שבחושן משפט ואבן העזר אין השולח מלווה את השלוח. מיד לאחר מינויו, יעשה הוא, השלוח, בא כוחו של השולח ויעשה הכול מדעתו בלא עזרת השולח ובלא נוכחותו. ואולם שעה שרשב"ע ממנה את האדם להיות שליח, אין הוא עוזב את השליח לנפשו. הוא מלווה אותו בכל דרכיו ומשתתף בכל מעשיו. בלי סיועו ועזרתו של השולח, לא היה השליח יכול לעשות מאומה: "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו: אם ה' לא ישמור עיר, שוא שקד שומר" (תהילים קכז, א). ושמה תשאל: הרי הן הבונים והן השומרים הם שלוחיו של הקב"ה, "ישלוחו כמותו!" — אולם השליחות הוא עניין פאראדוקסאלי. השולח עושה את הדבר

Prayer

PRAYER IS THE key to emunah. We accompany every effort we do in any area with a short plea to Hashem. Prayer binds us to the Ribono shel Olam with staunch faith and guards us from putting our trust in our own performance, chas veshalom.

When working for parnassah, or trying to save money, let us say, "Ribono shel Olam, I am working/saving, but parnassah is only in Your hands."

When trying to give our children proper chinuch, we will say again and again, "Ribono shel Olam, I am trying, but my children's chinuch is only in Your hands."

If we consult a doctor or take medicine, we will say to Hashem, "Hashem, this is my hishtadlus, but You alone can heal me."

These prayers should be our companion during shopping, cleaning, hectic preparations for Shabbos or Yom Tov, or anything else we are doing. We do our part, but with the serenity of faith and trust in Hashem, the Creator and only One in charge, Who "did, does, and will do for all creations."

"Baruch hagever asher yivtach baHashem vehayah Hashem mitvacho -

Blessed is the man who trusts in Hashem, Hashem will [indeed] be his Security."

קבו זיו פרשת בא החכמה

23

מפלתו של פרעה ומלכותו מחמת גאוותו

כתב רבינו בחיי, מצינו בחז"ל (פסיקתא זוטרתא וארא ח, ט) שהמכות היו מחולקים לקבוצות של שלש שלש, ובכל שתיים מתוכם התרה משה בפרעה, ובשלישית לא התרה. וכשנתבונן בפסוקים נראה כי השנים שהתרה בהם, בראשון נאמר לשון "התניצב לפני פרעה", ובשני נאמר לשון "בא אל פרעה". והביאור בזה הוא, ש'התניצב' הכוונה שהתרה בו בעומדו על היאור, ו'בא' הכוונה שהתרה בו כשעמד בהיכלו.

יועם הדבר שהיו כל ההתראות כסידור הזה, התראה אחת על יאורו והתראה אחרת בהיכלו, להורות על גאוותו וגאווה, כי היה מתגאה על יאורו כענין שכתוב (יחזקאל כט א) "לי יאורי ואני עשיתיני", וכן היה מתגאה בהיכלו, והוא שכתוב "ויבא אל ביתו", כי מצד שנכנס להיכלו ונתגאה בו היה בן לדברי משה ולא שת לבו לדבריו, שאם לא כן למה הוצרך להודיענו "ויבא אל ביתו", אלא שבא להודיענו שהיה מתגאה בהיכלו. כענין נבוכדנצר שהתגאה בהיכלו, וכשם שהיתה גאוותו של נבוכדנצר סיבת שבו ומפלתו, כן היה פרעה. ועל כן היו ההתראות כולן מתוך יאורו והיכלו, ומהם משפטו יצא, כי המקומות שנתגאה וחסא בהם משם באו אליו כל המכות ההם.

מבואר כי עונשם של פרעה ונבוכדנצר בא להם מחמת גאוותם הגדולה, ומחמת שלא הסיכמו להשפיל עצמם ולהכניע לפני ה'. וכן כתב בחובות הלבבות (שער הכניעה פי"ט) "אמר נבוכדנצר 'הלא דא היא בבל רבתא', ואמר פרעה 'לי יאורי', וכבר ידעת מה שהיה תיכף למאמרם מהריסת מלכותם והשחתת ממשלתם."

ולחיפך מפרעה ונבוכדנצר שהתגאו ומחמת זה איבדו את מלכותם, יהודה שהיה לו כח להודות ולומר לתמר 'צדקה ממני', זכה בזכות זה למלכות, כפי שכתב רש"י (בראשית מט, טו).

השליח נצטווה עליו. כל מה שצריך השליח לעשותו הוא רק להושיט יד מסייעת, ההלכה (בשבת צג) קובעת, כי במצב של שני אנשים העושים מלאכה אחת בשבת, "זה יכול וזה אינו יכול", הדין הוא, כי ה"יכול" חייב ו"מסייע" אין בו ממש. (אם "אינו יכול" - גם לסיועו אין ערך). אולם בורא העולם הוא רב חסד והוא נותן לו לאדם האפשרות להיות נודע כבונה, כמחבר וכיוצר. "והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים" (בראשית כח, כב) - כדי שיוכל האדם לבנות בית מקדש, צריך הוא - האדם - בתור שליחו של הקב"ה, להרים אבן, כדרך שעשה יעקב. השאר כולו כבר "ייבנה" על ידי השולח. אולם האדם יהא נודע ומפורסם כבונה.

הדרך הנפוצה ביותר למעשה השליחות היא "פיו כפי וידיו כידיו", "דיבורו כדיבורי" וכו'. לאחר המינוי, השליח הולך ואומר ועושה בהתאם, כאשר נלה הקב"ה אל משה, ובטרם הואיל משה לקבל על עצמו את השליחות, הוא טען "מי אנכי, כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים?" (שמות ג, יא). היינו, אין הוא יכול למלא את השליחות. אז אמר

לו הקב"ה: משה, הרי זו טעות בידך; הסבור אתה, כי יש לך דין ודברים עם יחסי שליחות רגילה שבי"חושן המשפט? אני אשלחך אל פרעה, ואני עצמי אתחבא בגני ערבות, בגבחי שחקים ואשאר בבחינת "אל מסתתר" בשפיר חביון. אילו הייתי מטיל עליך שליחות מהסוג המקובל, בוודאי הייתי נזהר בך, כי אי אתה מסוגל כלל למלא ולקיים את השליחות. אלא, משה, יש לך כאן שיח ושיג עם שליחות מסוג אחר לגמרי! בשליחות זו השולח אינו עוזב את השלוח, אף לא לרגע אחד. הוא מלווה אותו תדיר ומדבר בשבילו: "ויאמר כי אהיה עמך". אתה בעצמך תשתכנע, כי ההבטחה היא אמת, כאשר לאחר שבעה שבועות לצאת בני ישראל ממצרים יענו כל היהודים קול אחד "נעשה ונשמע": אז תשתומם בוודאי הכיצד נשתנו בריות אלה כה מהר? כיצד הצליחו עבדים אלה להתרומם למעלת "ממלכת כהנים וגוי קדוש"? מי הוא זה אשר יצר את משה הבריאה מחדש, את המהפכה המופלאה הזו, אם לא השולח בעצמו? שמה יכול היה השולח לבדו לעשות את כל אלה? "וזה לך האות, כי אנכי שלחתיך", כי בשליחותי שלי אתה פועל, כי "אנכי" אלך ואלווה אותך - "בהוציאך את העם הזה ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה".

ממילא אסור לאדם לומר כי השליחות קשה עליו יותר מדי; אם השולח הולך עמו בדרך, יכול משה, "יכבד פה וכבד לשון", לשחרר את העם; אם השולח יעזוב את השלוח, הרי לא יוכל אפילו אהרון, שנתברך בכישרון ובכוח דיבור, למלא ולקיים את הדבר. "ידעת כי דבר ידבר" - לא יוכל לתרום כי הוא זה! "אנכי" חייב להיות עמכם - עמך ועם אהרון גם יחד. "ואנכי אהיה עם פיך ועם פיהו והוריתי אתכם את אשר תדברון". ממילא מוסמך אתה ממש כמו אהרון.

מדרגות בלמוד האמונה

ישראל הם מאמינים בני מאמינים, ויודעים שהשי"ת ברא את העולם ומנהיג אותו תמיד. אולם יש מצוה מיוחדת בתורה לעסוק תמיד באמונה, והיא מצוה, "אנכי ה' אלקיך" - הראשונה שבעשרת הדברות. וכן כתב הרד"ק: "וענין האמונה, שיקבע אותה בלבו ובנפשו תמיד" מי שאינו עוסק בתמידות לברר וללמד לעצמו את האמונה בהשי"ת, לא ידע אותה באמת. ואינו מקיים את מצוה, "אנכי ה' אלקיך" כהלכתה. ישנן חמש דרכים בקיום מצוה האמונה.

הדרך החיצונית

הדרך הראשונה היא דרך של חינוך. דהיינו, שיחנך האדם את עצמו לעסוק באמונה גם באופן חיצוני. ירגיל את עצמו לומר תמיד בכל הודמנות: "ברוך ה'", "אם ירצה ה'", "בעזרת ה'", וכדומה. וכן ידקק לקיים מצוה תפלה, גם אם עדיין מתפלל בלי כוונה, כיון שהתפלה היא ביטוי האמונה בהקב"ה, ואף שתפלתו עדיין חיצונית, עוסק הוא על כל פנים בביטוי דברים של אמונה.

וכן בכל המצוות שהאדם מקיים, גם כשחסרה בהן כוונה פנימית, הרי על כל פנים מקיים את ציווי השי"ת, וגם בזה מחזק את האמונה בה' בדרך חיצונית. וזה יביאנו להיות ירא מלעבור עבירה, כי כבר הורגל לשמור את ציווי השי"ת ולהתרחק ממה שנגד רצון הבורא ית'. אמנם כל זה עדיין הוא בדרגה של חינוך והרגל, ואין רישומו ניכר אלא בחיצוניות.

ויש להבין, מה ביאור הדבר שפרעה לא שמע לאזהרתו של משה מחמת שהתגאה ביאור ובהיכלו, וכי טיפש היה, והרי כבר ראה כמה פעמים שכל דברי משה מתקיימים במלואם, וכיצד הגאווה עומדת נגד זה, אין זה אלא טיפשות גמורה.

וביאר הגרא"ל שטיינמן (ומלא פי תהלתך עמוד כז), "אלו הם המידות הרעות המוטבעות באדם, אם הוא מתגאה ומרגיש את ה"אני", שוב לא יועילוהו כל המוסרים והמכות, עד אשר ישפיל גאותו".

בלי הכנעה לא ישוב האדם בתשובה

הרמח"ל במסילת ישרים (פרק יא) מנה כמה וכמה רעות שנוגדות לאדם מחמת הגאווה. וכן אנו מוצאים כאן גבי פרעה, שמחמת גאוותו הפסיד את כל עולמו.

ויש להוסיף בזה, מה שהקשו המפרשים, מדוע נענש פרעה, והרי מפורש בפסוק "כי אני הכבדתי את ליבך", דהיינו שניטלה ממנו הבחירה, והיה מוכרח לעשות רע. וביאר השפת אמת (תרלב) "ה' הכביד ליבו, אבל היה צריך להיות לו עכ"פ 'רצון' להיות נכנע, והוא שמח בחיזוק לבבך", דהיינו שגם כשאדם שקוע ביצר הרע, ואינו מצליח להתגבר עליו, מכל מקום עליו לרצות לצאת מזה, ולא לשמוח במצבו הרע. אבל פרעה, מחמת גאוותו, לא היה מסוגל להכניע עצמו לפני ה' כלל, ואפילו לא רצה להיות טוב. ועל כך נענש.

ומחמת הגאווה אין האדם מסוגל לעשות תשובה כראוי, משום שהתשובה יסודה על מידת ההכנעה והענוה, וכפי שכתב החובות הלבבות (פתיחה לשער התשובה) "הכניעה היא שורש התשובה והתחלתה". וכן כתב רבינו יונת (שערי תשובה ש"א אות כג) "דרך עליה בהתוודותו על חטאו בבוא אליו נתן הנביא, אמר בסוף דבריו (תהלים נא יט) 'זבחי אלקים רוח נשברה, לב נשבר ונזכה אלקים לא תבזה', למדנו מזה כי ההכנעה מעיקרי התשובה, כי המזמור הזה יסוד מוסד לעיקרי התשובה, ובהכנעה יתרצה האדם אל השם".

ועוד כתב רבינו יונת (שם אות כז) "מדרגות ההכנעה רבות, והמדרגה העליונה המחוייבת מדרך התשובה, היא שיגדיל ויאדיר עבודת השם, ולא יחזיק טובה לעצמו, כי יקטן הכל בעיניו כנגד מה שהוא חייב בעבודת השם". ועוד כתב (שם

אות כ) "ומקשה לבנו יפול ברעה" - האומר בלבו 'השלמתי חוק תשובתי', ואינו משתדל תמיד להשיג מדרגות התשובה ולהוסיף בנפשו יראה, יענש על זה, כי הוא רם לבב ואינו מכיר מגרעת נפשו, וגם איננו מכיר גודל חיובו להכשיר דרכיו בירתון הכשר לפני ה', וגם איננו נשמר מיצרו האורב לו תמיד, על כן יפול ביד יצרו".

הגאווה אינו מודה על טעותו וסובל מחמת זה

ומי שלוקה במידת הגאווה, אינו יכול להודות על טעותו, ומחמת זה הוא סובל הרבה. וכפי שמצינו בחיאל בית האלי' (מלכים א פרק טו), שבנה את חומת יריחו, ולא חשש לגזירת יהושע שמי שיבנה אותה ימותו בניו, ואפילו כשראה שבניו מתים בזה אחר זה, לא הפסיק מבניית החומה, והמשיך בעקשותו עד שמתו כל בניו. ותמוה, כיצד המשיך במעשיו, למרות שראה את בניו מתים לפניו, וביאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר מאמר מז) "הביאור בזה הוא, שלא רצה להודות על טעותו, דאילו היה מודה על טעותו, היה זה כאילו הודה שהוא הרג את בניו, וכיון שלא רצה להודות על טעותו על כן המשיך בבנין חומת יריחו עד שמתו כל בניו. - ונמצא שלפעמים אדם יכול לאבד הכל, כל בניו, רק מפני שאינו שפל ברוך, ואין בכוחו להכניע את דעתו ולחזור בו מדבריו ומהחלטתו הקודמת, וכיון שחתקשקש להחזיק בדרכיו הקודמים נגרם לו נזק הגדול הזה".

וכן אמר הסבא מקלם (חכמת מוסר ח"א עמוד רכב) שהאדם הגרוע ביותר מבעלי השקר, הוא מי שרוצה שרצונו דוקא יהיה האמת, וכמו שרואים במעשה של 'חיאל בית האלי', שהתעקש לבנות את חומת יריחו אפילו שבניו מתים לפניו, וכל זה קרה לו מחמת שלא הסכים להשפיל ולהכניע עצמו, ולהודות על טעותו.

ולעומת זאת, חכמי ישראל האמתיים, מודים על האמת ומקבלים אותה ממי שאמרה, וכפי שכתב הרמב"ם (הקדמה לפירוש המשנה) "אמרו בית שמאי אומרים כן ובית הלל אומרים כן" וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי, כדי ללמד אהבת האמת ורדיפת הצדק, לפי שאלו האישים הגדולים החסידים המשכילים, המופלגים בחכמה שלימי הדעת, כאשר ראו דברי החולק עליהם נכונים יותר מדבריהם והגיוניהם יותר, נכנעו וחזרו לדעתו. כל שכן וקל וחומר שאר בני אדם כשיראה שיריבו צדק, שיכנעו ואל יתעקש, וזהו דבר ה' "צדק צדק תדרוך", ועל זה אמרו חכמים "הוי מודה על האמת", רצונו לומר, אף על פי שאתה יכול לחלק את עצמך בטענות ויכוניות, אם תדע שדבר יריבך הוא האמת, אלא שטענתך נראית יותר מחמת חולשתו או בגלל יכלתך להטעות, חזור לדבריו וחדל להתנחם".

בא א"י פרעה כי אני הכבדתי את לבו. נריך להבין אומרו בזה אל פרעה, והול"ל לך אל פרעה. וגם מה שאמר כאן למען שמי אחתי אלה בקרבנו, ולא הזכיר זאת בשאר המכות. ובזוה"ק ר' יהודה פתח ואמר אשרי העם יודעי תרועה ה' בלון פניך יהלכון. וז"ל השייכות.

וגראה לפרש צהקדים מה דאיתא במאור ושמש עה"פ כי אני הכבדתי את לבו, ופירש עפ"י מה דאיתא צמד' (צ"ר 5 ז) עה"פ (נראה מה מה) ויאמר פרעה ליוסף אני פרעה מאני של פרעה אנו למדין אני של הקצ"ה, פי' כי מהראוי היה שפרעה יכניע עצמו ליוסף, דע"י שפתח חלמו נהגדל שמו של פרעה בעולם, והוא היה מתגאה עליו ואמר אני פרעה, וסופו היה מרה כלענה, ואילו זאת

שנתגאה בלומרו אני פרעה היו ישראל משועבדין לו ד' מאות שנה, אך לפי שאמר אני פרעה וכפר בעיקר לך שלח לו הקצ"ה אותות ומופתים שישוב ויודה צע"כ שהוא כאפס ואין והקצ"ה עושה בעולמו כרצונו. וזהו מאני של פרעה אנו למדין אני של הקצ"ה, פי' ממה שאירע לפרעה ע"י שאמר אני, אנו למדין שאין לשום צריה לומר אני כי אם להצורא ית' יאה לומר אני ה', וכמו שאמר הרה"ק הפגיד מו"ל אפ"ש זע"א עה"פ (דברים ה ה) אנכי עומד צין ה' וציניכם, דבזה שמתגאה לומר אנכי, הוא מעמיד מסך המגדיל צינו וצין ה', וזהו שאמר הכתוב כי אני הכבדתי את לבו, דע"י שנתגאה ואמר אני הוא שעמד לו שהכבדתי את לבו, למען שמי אחתי אלה בקרבנו ויודה צע"כ כי אין עוד מלכדו ית', עכ"ה"ק.

ובזה יתפרש מאמר הכתוב בזה אל פרעה, פי' בזה וראה מה שאירע לפרעה, כי אני הכבדתי את לבו דבשציל שאמר אני, הכבדתי את לבו כדי שיצא לו העשר מכות ויודה צע"כ כי אין זולתו ית', וזהו יורה דרכו להתרחק ממדת הגיאנות, כי הוא היסר האמונה, וע"ז אמרו אין אני והוא יכולין לדור. וזהו מ"ש בזוה"ק אשרי העם יודעי תרועה, דתרועה הוא מלשון שצרון כמו תרועס שבצט צרול (תהלים ז ט), והוא כי בני ישראל הם יודעי תרועה בשצירות לבם והכנעתם לפני הצורא ית', משא"כ אלל אה"ע אין אללס זה הבחי, כמו שמצינו אלל פרעה שאמר אני פרעה וכפר בעיקר.

ואיתא בספרים, למה נתן הקדוש ברוך הוא יצר הרע באדם, כדי שיהיו לו מלחמות, ויהיה עוסק תמיד בשמירת היצר הרע, ויהיה שקרו גדול עד למאד. אבל אם לא היה נתון היצר הרע, ולא היו לו שום מלחמות, לא היה שקרו גדול כל כך.

[174] TORAS ZVI

286

Pharaoh was not a unique individual or phenomenon. In a sense, each of us has our own Pharaoh within. As the Rambam writes in one of his letters, *Know, my son, that Pharaoh, king of Egypt is actually the yetzer hara.*<sup>1</sup> In his *Mesillas Yescharim*, the Ramchal explains that Pharaoh's tactic was to give us so much work that we would not be able to think properly. The incessant slavery would prevent us from introspection and an awareness of what our goals and ambitions in life should be. Our *yetzer hara* is not very different. Almost without being conscious of it, we find our lives too full and busy to ponder where we are heading and whether we are meeting our targets in life.

Homiletically, the words *Come to Pharaoh* are not only a summons to Moshe. They are also a call to every one of us. Hashem is telling us: "Yes, I created the *yetzer hara*, and I have empowered it. But you can 'come to it' - and overcome it - if you put in your effort and allow Me to do the rest."

29

עבודת פרשת בא עבודה קצת

ומתריץ על דרך זה, כי הדיק בראשון נפלאות הבורא, או שומע דברים קדושים מחבירו, מתלהב על ידי זה לעבודת הבורא, וההתלהבות מתקיימת בו זמן רב, וכאשר מתעורר עוד הפעם, מתלהב עוד יותר, ומתעלה למדרגה יותר גדולה. מה שאין כן הרשע, בראשון נפלאות הבורא, או בשמעו דברים קדושים, מתפעל רק לזאתה שעה, ואינה מתקיימת בקרבו, כי אחר כך חוזר לסורו ככלל השב אל קיפו, ולכן נזרן שיעורו אמת בקציעות, יום אחר יום, פעם אחר פעם, או אפשר שיסגר לבבו הקשה, ויתקיימו הדברים בקרבו.

30

וזהו שנאמר בא אל פרעה, ולא לך. לשון יצר הרע הוא לשון ארעי, שמתך אליו פעם אחת, אבל צא' הוא לשון קבע שבוטא אליו נחמדות, ואמר הקב"ה למשה שכי לשבר לבבו של פרעה, נריך לבוא אליו יום אחר יום, עד שישבר לבבו הקשה. ואמר הכתוב נתינת טעם, למה יבוא אליו יום אחר יום, ולא די בפעם אחת, כי אני הכבדתי את לבו, ולבבו הכבד לא יכנע כי אם על ידי שיתעורר בקציעות, עמדתה"ק.

ודבריו הק' הללו הוראת דרך המה לנג שכאשר רואים איש אשר הוא רחוק מדרך ה', שהמורה והמזאת הם לעול ולמשא עליו, ואינו מרגיש חיות בעניינים רוחניים, אזי לא יועיל לעוררו בפעם אחת, בדרך ארעי, כי כח היצר שהוא כמו של פרעה, מקשה את ערפו שלא יכנע אל ה', ומהמעוררות של פעם אחת לא יתקיימו הדברים בקרבו, אלא כדי להכניע כמו של פרעה השוכנת בקרבו, נריכין לעוררו בדרך קבע, יום אחר יום, בצחינת בא אל פרעה, להורות לו דרך ה' עוד הפעם ועוד הפעם עד שיטפעל לבבו, ויחמיל להרגיש חיות בעניינים רוחניים.

ובן כאשר האדם רואה להכניע את כחו של פרעה אשר בקרבו, דהיינו כח

32

ובאשר האדם יתנון יוכח לראות, כי ההתעוררות בדרך ארעי, הוא ערמתו של היצר הרע, ולהנחתו ולטובתו, כי הוא מכיר היטב את נפש הישראלי, ויודע שאם יעזרו עליו כמה ימים צלי עסק המורה כלל, ירגיש שחסרה לו חיות אלהים, ושתחמק מאוד מדרך ה', ובעל כרחו יתעורר לשוב על זה. לכן מסכים שמפעם לפעם יתעורר, ללמוד מעט החס ומעט הכא, בדרך אקראי, צלי סדר קבוע. וכן כאשר רואה להתעורר לעסוק יותר בלימוד המורה, היצר מרגיע את נפשו ואומר לו, הרי לא הלכת ממש צלי תורה, שהרי למדת מעט היום, ומעט תמול ושלוש, אלא מאי שאינך נוהג כן בקציעות, הלא הנך נרוד מאוד בנדרות שונות, וגם אתה איש חלש, ואסור לך להתאמץ יותר מזה.

בך משטה את לבו של אדם בכמה אופנים, ומשחדו בכמה מיני אמתלאות

ומירוואים, כדי שלא יתעורר לתקן מעשיו. וגם על זה אמר הכתוב (שמות כג ט) ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים, שלא יקח שחד מידי היצר, המשחדו בזה שמניחו ללמוד קצת, כדי לעורר בזה את עיניו שלא יכיר בשפלות מנבו, ולא יתעורר לתקן מעשיו כראוי.

לבן הגני מנסה להדריככם תמיד, שכל מעשי האדם נריכין להיות בסדר קבוע דייקא, לשכח צלילה בזמן קבוע, ולקום בזמן קבוע, ללמוד בזמן קבוע, ולהתפלל בזמן קבוע, ולהחזיק בסדר זה יום אחר יום, צלי לשנות צאין פנים. וכמו בעת כניסת שבת קודש, יודע כל אדם שבעל כרחו מחויב

היצר המקשה את ערפו, נריך ללחוס אתו בדרך קבע, ולא בדרך ארעי. כגון כאשר היצר מתגבר עליו ומפתחו שלא לקבוע עמים לחורה, נריך לקבל על עצמו צהלתה ונקבלה גמורה, לקבוע עת ללימוד המורה יום אחר יום, צלי הרף, ועל ידי זה יכבוש את כח היצר ויכניעו, אבל אם יתעורר לזה רק בדרך ארעי, מוזמן לזמן, ואחר יום או יומיים שוב יחזור לסורו, ואחר זמן מה מקבל עליו עוד הפעם, ושוב חוזר לסורו, בדרך זה אי אפשר לכבוש את כח היצר, ש זה דרכו של פרעה, שבעת שדחוק לו מקבל עליו לשלח את ישראל, ואחר כך מתחרט וחוזר לסורו.

33

להפסיק מעשיית מלאכה, ואף כאשר יש לו עוד הרבה עניינים לסדר, אינו יכול לשנות את הזמן, כי יום השבת הגיע, והוא משועבד לזה אף נגד רצונו. כן על דרך זה נריך האדם להיות משועבד לזמן קבוע תמיד, שכאשר מגיע זמן הלימוד, נריך להיות מוכן לזה, אף שיש לו עוד הרבה עניינים לסדר, וכן כאשר מגיע זמן חפלה נריך לעמוד מוכן לזה, וכן בזמן שכיבה וזמן קיימה, תמיד יחזיק בסדר שלו, יום אחר יום צלי הרף.

גם כל עבודה צפרטיית נריכה להיות בדרך קבע, דהיינו לעשות כל דבר צלי הפסקות, כגון סדרי הלימוד של לפני נהרים או אחר נהרים, יהיו כשלא או ארבע שעות נרופים צלי שום הפסק. וכן סדר החפלה יערוך צאופן קבוע, לעמוד במקום קבוע מאדון עולם עד אדון עולם, צלי להסתכל נדדיו, וצלי לחשוב מחשבות אחרות. ועל

34

ובאשר האדם מתנהג לפי סדר קבוע, ראוי להיקרא בשם: 'עבד נאמן לה', כי כמו עבד הוא ברשות אדונו ומשועבד אליו בכל שעות המעט לעת, ואין זמן ושעה שאו הוא ברשות עצמו, כן המתנהג על פי סדר קבוע, הוא עבד נאמן לה, שכל שעה ורגע יש לו תפקיד קבוע שעליו לעשות אז, ואין לו זמן פנוי שאו אינו משועבד לעבודתו יתברך.

אם הבורא יתברך הניח, כביכול, עולם ומלואו, וברך באברהם, נבין מעלתו האדירה. ומה מצא בו הבורא יתברך, שלא מצא בכל הנבראים, שדבר זה, תצדיק בחירתו? "ומצאת את לבבו נאמן לפני". הפסוק מתבטא בבטוי מפליא "ומצאת". מציאה היא דבר בלתי צפוי. האם שייך להתבטא כלפי הבורא יתברך בלשון מציאה? בהכרח, שהמעלה שהיתה באברהם אבינו היתה כה כבירה, שכביכול היא הפתעה אף בעיני הבורא יתברך. ומה מצא בו? לב נאמן! על לב נאמן ראוי להתבטא בלשון "מציאה", מפני ש"לב נאמן" הוא מעלה כה אדירה, כל כך בלתי מקובלת, שגם כלפי הבורא נאמר לשון "מציאה".

מהו "לב נאמן"? אדם בעל הכרה, שאינו זו מהכרתו כמלוא נימה. הוא נאמן להכרתו עד כדי כך, שכל הרוחות שבעולם אינן יכולות להזיזו ממקומו. בלשוננו היינו קוראים למעלה זו "עקביות". מעלה זו של "לב נאמן" עולה בעיני הבורא יתברך על כל מה שנמצא בעולם, ממעמקי הים עד שמי השמים העליונים!

הרב דסלר זצ"ל מספר (מכתב מאלטו, ח"ד, עמ' 235), ששאלוהו: אדם המרגיש שיש בכוחו לעבור לקנות מדה אחת בלבד, באיזו מדה יבחר? ענה לו: "קנה את מדת העקביות, כי בגללה יבוא הכל". והוא מבאר "עקביות פירושה, ללכת תמיד בעקבות הכרותיו ולא לזוז מהן אפילו במלוא נימה. האמת שהוא מכיר בלבו - על פיה הוא מחליט לפעול וכך הוא עושה".

דלת - אפילו היא נעולה - יכולה היא להפתח. חומה - בנויה וכל הרוחות שבעולם אינן יכולות להזיזו ממקומה. חומה היא בנין. בנין שאינו יכול להפתח, בשום אופן בעולם. דלת - יכולה להפתח. אפשר להעמיד בנסיון כבשן האש רק מי שהוא כחומה. אם דלת היא - אדם שאינו עקבי באמונתו, אורו אי אפשר להעמיד בנסיון כזה. אדם שהוא כחומה - עליו אפשר לבנות עיר מבצר מעוטרת בכסף, דהיינו, את הכלל ישראל, אך אדם המטלטל מעשיו כדלת -

אם מתבוננים מתברר, שזהו המפריד בין "בן עליה" לאחד שאינו "בן עליה". הראשון עקבי ואינו מאפשר לתנודות ומצבי רוח להזיזו מעבודתו. השני - נתון לתנודות בלתי פוסקות. חוסר העקביות יכול להגיע לממדים נוראים. רש"י (שני השנים ט, ט) מפרש המלים "ואם דלת היא" - "הסובכת על צירה ובהקיש עליה היא נפתחת". הנקישה הקלה ביותר - והדלת נפתחת. חוסר עקביות כה נורא, שההקשה הקלה ביותר מוציאתו מיציבותו, כדלת הנפתחת בלחיצה קלה על כפתור.

ומהי עקביות? "ללכת תמיד בעקבות הכרותיו ולא לזוז מהן כמלוא נימה" כלשונו של הרב דסלר זצ"ל. איך פועל אדם שלא לזוז מהכרתו כמלוא נימה? אין ספק שאם הכרתו היתה ברורה היינו נשאים צמודים אליה במעשינו. הנורא הוא, שאפילו דברים שהיו ברורים לנו נעשים לפתע מעורפלים.

"החובות הלכבות" (פ"ה משער ימוד המעשה) אחרי שמתאר איך היצה"ר פורש רשתו הענקית על גילוי ומסתרו של האדם, בלי להשאיר פירוד מחוץ לאותה רשת, כותב "ומן החזק שבשלוחיו - אחד מכלי הנשק החזקים ביותר - אשר יורה אותך וילחם אותך בהם במצפון ענייך. שישתדל לספק עליך אמיתתך ולשבש מה שנתברר לך ולערבב את נפשך במחשבות כזבים ושענת שקרים".

האם לא ברורה לנו דרכנו? האם לא ברור לנו שעלינו להיות שקועים בתורה? האם לא ברור לנו שבלי תפילה רצינית יום-יומית לא תהיה לנו שום שייכות לאמונה חיה? האם לא ברור לנו שבלי לימוד מוסר קבוע לא תהיה לנו כל שייכות לשיפור מידות? אעפ"כ חיים אנו בחוסר יציבות משוע. איננו מוכנים להאבק על מה שנתברר לנו. אנו מאפשרים לכל מיני ערפולים לטשטש את מה שכבר נתברר לנו.

ר' שניידמן (בס)

לכאורה צריך להבין: הרי משה רבנו נמצא מחוץ לביתו של פרעה, וא"כ היה צריך הקב"ה לומר לו "לך אל פרעה", ולא "בא אל פרעה"?

אכן בפשט הכתוב כבר עמדו המפרשים בזה, אבל בדרך דרוש ניתן לבאר שרמז גדול רמזה לנו התורה בכך שנקטה לשון זו.

שכן ידוע הוא ש"פרעה הוא היצה"ר" כדברי הרמב"ם באגרתו\*, וכל סיפור התורה על המכות ועל עיקשות הלב של פרעה - אף שבודאי עיקרו הוא לעצם סיפור יציאת מצרים - אבל בא גם ללמדנו דרכי הנהגתו של היצה"ר.

כי פרעה אינו איזה סיפור מעשה שהיה פעם, אלא סיפור המתחדש אצל כל אדם ואדם בלבנו!! פרעה הוא היצה"ר הקטן השוכן בבתי נפש של כל אחד ואחד!!

ולמשל, מה לנו כי נלץ על תעתועיו של פרעה המבטיח ואינו מקיים, הרואה אמונה ואינו מאמין, המקבל מכות וכאילו אינו מרגיש ונדמה בעינינו כשיכור וחסר דעת - בעוד שכמה ימי כיפור עברו עלינו והבטחנו חזור והבטח, צעקנו והתוודינו "ה' הצדיק" - ונשארנו כמקודם...

כמה פעמים מזדמן לכל יהודי לראות השגחה פרטית בחייו, ומרגיש הוא באותה עת בחוש כי "ה' הוא האלוקים"?

כמה פעמים קורה שנשבר לבנו בעת צרה, אנו חשים כי מן השמים מעוררים אותנו בעונשים, אנו מבטיחים הבטחות רבות - ורובן אינן מתקיימות? וכי לא לשיכורים נדמינו?

אמנם מה שקורה לנו בעשר שנים - הספיק פרעה לעבור בשנה אחת בעשרה מכות... אך בל נשכח כי היה מלך וראש הממלכה הגדולה ביותר - וביום בהיר אחד היה עליו לוותר ולהפסיד חלק גדול מעוצמת ממלכתו!!

על כן בעת קריאת התורה בפרשיות אלו, מוטב כי במקום להתנועע בסילודין ולבוז לפרעה - נביט על הפרעה שבלבנו, ניבוש - ונידום...

הרי לנו ראייה שאף הוא ידע את סיבת הכאב האמתית! ועל כן צריכים אנו לזכור שאמנם מה שהלך פרעה לישון בליל מכת בכורות לאחר כל ההתראות - הרי זו באמת הגזמה נוראה, אבל הלא ה' הכביד את לבו מעבר לכוחות הטבע הרגילים!!

ואילו אנו, בלא הכבדת הלב, קוראים קריאת שמע פעמיים ביום ובה התראות על עוברי המצוות, ואף לאחר כל הקללות האמורות בתורה - קללות אשר אנו מאמינים בהן בכל ליבנו - אנחנו נשארים כפי שהיינו...

יתר על כן. הנה כמה הרפתקאות עוברות עלינו במשך השנה, ולפעמים אף שרויים אנו זה עתה בתוך צרה צרורה, ואעפ"כ בליל ר"ה כשמאמינים אנו שספרי חיים ומתים פתוחים לפנינו יתברך - אנחנו עולים על יצועינו שבעים מעבודת התפילה של הלילה וישנים בחלומות נעימים!...

וכל זאת אחר שלא זו בלבד שלא הכביד ה' את לבנו, אלא אדרבא - "קול דודי דופק פתחו לי" - ה' מעורר ומשפיע עלינו סיעתא דשמיא!!

כלום אין פירושו של דבר שפרעה הקטן שבלבנו משתלט עלינו?

כנגד היצה"ר הפנימי צריך לצאת למלחמה

עתה, אחר שלמדנו כי פרעה מלך מצרים הוא היצה"ר מלך זקן וכסיל המולך בנו - עלינו לדעת דרכי המלחמה כנגדו.

והנה כלל פשוט הוא, שבמלחמה בורחים ונמנעים עד כמה שאפשר מלבא אל החזית. אדם שישוש אלי קרב ויחפש חזיתות - אדם נבער מדעת הוא. וא"כ יאמר אדם שגם במלחמה הרוחנית כן, שאם היצה"ר לא תוקף אותנו - לא נחפש אנו אחריו ולא נכנס לחורים ולסדקים למוצאו ולהלחם בו.

44

**RABBI YECHEZKAIL LEVENSTEIN:** "When you take stock of your behavior and find that you have many faults, such as a lack of *emunah* and *yiras shomayim*, or when you find that you have negative character traits, do not feel ashamed. Just the opposite. If someone checks himself and sees that he does not have any faults at all, then he should feel embarrassed. Our purpose in this world is to take our negative traits and through much toil and effort transform ourselves into higher beings. Therefore only if you think that you have no faults should you feel embarrassed. The only way you can possibly feel that you have no faults is by lacking an awareness of your obligations in this world."

45

**RABBI YECHEZKAIL LEVENSTEIN:** "In the beginning, just try to go against a negative trait in one small way. Any positive change is already a beginning. When you take that first step and make even a slight change for the better,

you have already begun transforming your entire makeup. You are taking control of yourself and your behavior. With persistence, you will eventually have control over all of your traits. Once you commence your journey, there is hope that you will go very far towards your ultimate destination."

**RABBI YECHEZKAIL LEVENSTEIN:** "You do not need many proofs to show that you have a faulty trait. From even one small act you can find evidence of an underlying negative trait. From the way you talk about money, you can see if you are greedy. From one arrogant phrase, you can see that you have the trait of conceit. By being aware of what you say, you will find the traits you need to work on."

47

ועד"ו ראו חז"ל את ענין המדות, שהם חוות הכל, והם הקובעים את כל המהלכים הרוחניים שבאדם, כי הם השרשים והיסוד של המבנה הרוחני שלו. ומשום כך קבעו כי פגם המדות כפגם בשרשי היהדות, עד כדי כך שהכועס כאילו עובד ע"ו, וכן המתגאה כאילו עובד ע"ו, וכי ההכשרה להיות מתלמידיו של אברהם אבינו אינה תלויה בענינים

מעבודת ה' רק בענינים של מדות טובות בנר"ו, עין טובה לנשמה, רוח נמוכה לרוח, וגפש שפלה בנפש, וכן בהיפך מי שמדותיו לקינות הוא מתלמידיו של בלעם הרשע, כי זה פגם בעצם שורש האדם.

והנה אמנם יתכן ליקוי אף במדות, שהפגם אינו בשרשים, והוא כאשר הפגם אינו בעצם האדם אלא במקרה. שיש אדם שבעצם אינו בעל מדות רעות, אינו כעסן ורגזן, ורק במקרה נכשל במדה הרעה הזאת, כי אז הפגם אינו מגיע לשרשים אלא לענפים גרידא, וכדומה בכל המדות. אך עיקר פגם המדות כי רב הוא כאשר הפגם בעצם, שזדונו בחובו טמון, ואפי' אם בהיצוניותו לא רואים התרגזות או גיאות, אבל בפנימיותו הוא רקוב, המדות רעות אוכלות אותו ושולטות על מהותו, שאו הוא תחת שלטון הסט"א. ולכן לא נברא האדם אלא לשבר את הטבע, דהיינו להכניע כח הסט"א שבו. וע"כ כתב הרמב"ם שעל מדות הרעות הכי אומר יעזוב רשע דרכו, ולא נאמר יעזוב רשע מעשיו, שהמדות הרעות הם כאמור השורש של האדם, ואילו המעשים הם בחי' הענפים.

42

ובאמת כל זה נכון ביצה"ר החיצוני, וכפי שמצינו שבשעה שהיה פרעה אצל היאור אמר ה' למשה: "לך אל פרעה". כי שם, ביאור, בחוצות רחוב, בגדות הנהרות ובפינות יושבי קרנות - שם אכן צריך לברוח מן המלחמה. ואדרבא, זוהי כל המלחמה - להצליח להימלט ממנה!!

וכן ידוע מה שהשיב הגר"א למגיד מדובנא שהינו יושב בבית ולא יוצא החוצה כי אינו רוצה להסתכן ואינו מחפש התחכמויות, כי על האדם להימלט מן הנסיונות.

43

אך כשהיה משה הולך אל פרעה לביתו - שם אומר לו הקב"ה "בא אל פרעה" - ורומז לו בכך על הפרעה שבבית!!

כי ביצה"ר הפנימי - היצה"ר שבבית פנימה, בבתי גוואי של נפש האדם, במסתרי הנפש ובנפתוליה, בקירות הלב המלאים מידות ורצונות רק רע כל היום - כאן על האדם לחפש ולדרוף אחרי היצה"ר!!

כאן, ביצה"ר הפנימי - דוקא כן מוטל עלינו לצאת לקרב, לחפש התחכמויות ולשרש את המידות!! כי בלי זה נישאר בביצת היצרים הרעים בלי להרגיש וכך נמות כמו שנולדנו - בלי כלום!!

כאן צריך לבא אל הבית פנימה, אל בין חדרי הלב, כי לכך נוצר היצה"ר - היינו המידות הרעות הטבועות באדם - כדי לנצחו ולתקן את המידות!! זוהי מטרת הקב"ה בהטביעו בנו יצרים שלימים!!

ולכן: "בא אל פרעה" - "כי אני הכבדתי את לבו"!! הקב"ה מכביד את הלב ונותן בו יצרים וטבעים רעים - "למען שיתי אותותי אלה בקרב" - על מנת להחדיר בלב את האמונה ולנצח ולתקן את היצה"ר!!

וכמו שאומר הגר"א ז"ל שעיקר חיות האדם הוא לשבר את המידות, ואם לאו למה לו חיים!!!

שְׁלוֹם                      טהרת המדות / מאמר א                      נתיבות 46

ביאור הענין בכללותו ע"פ הכלל הידוע שכל חרי"ג מצוות אלו חרי"ג עצות איך להגיע לתכלית הכל, ובו תדבק, שהיא תכלית התורה והמצוות, שיהודי יהי' דבוק בה. כי ע"י קיום המצוות מתדבק בה. שורש הדביקות תלוי במדות כלשון חז"ל הרב בדרכיו (ע"י רש"י דברים יג). ולהסביר למה המדות הם שורש לדביקות בה, י"ל ע"ד משל לעץ רב ענפים ופירות, שכל מקור החיות והניקה של הענפים והפירות הוא בשרשים, אשר הם אפי' לא נראין בחוץ. כן באדם, המדות הם שרשיו הרוחניים, ושורשי תורתו ועבודתו, מאחר שהם טבעיות ותכונותיו. וכמו שבמשל האמור אם יארע ליקוי רק בענפים ובפירות, אין זה חמור כ"כ כמו אם הליקוי הוא בשרשים, כי בענפים ובפירות יכולים לקצוץ ולכרות את החלק הלקוי, משא"כ אם השורש לקה אין ברירה אלא לעקור את כל העץ, כן באדם קבעו חז"ל בענין המדות הרעות שהם שרשם ודכולא, הם בבחי' רקבון בעיקר תחיות התכונות והטבעיות של האדם. המדות הם כיסוד לבית שיוצקים אותו בעומק האדמה ואח"כ בונים עליו בנין רב קומות, אשר כפי ערך עומק וחוזק היסוד כך יכול להיות גדול הבנין, ואם היסוד אינו חזק אזי בהתרועע היסוד יכול הבנין. היסוד אמנם עולה הון תועפות, ומי שחס על כספו ואינו רוצה להשקיע הרבה ביסוד הבנין, על גובה לו שהרי ממילא הוא טמון באדמה ואינו נראה בחוץ, מפסיד אח"כ את כל הבנין שעליו, אבל החכם עיניו בראשו וידוע שהכל תלוי ביסוד לפי העומק והחוזק.